

Paul Moloney (2013)

The therapy industry

The irresistible rise of the talking cure, and why it doesn't work

Pluto Press, London

ISBN 978 0 7453 2986 4

Neoliberalizem je z ekonomsko strategijo zategovanja pasu socialnemu delu prinesel ne le več uporabnikov in manj sredstev za delo z njimi, temveč tudi prepričanje, da so prav v posamezniku čutilom sicer skriti, toda neizčrpani viri za reševanje lastnega neugodnega življenjskega položaja. V posamezniku sta torej vzrok za lastno stisko in zato tudi odgovor nanjo. Tega je podobno kot nafto treba poiskati, zajeti sapo, zavrtati z besedami v posameznika, in rešitve bodo kot črno zlato privrele na dan. Te rešitve potem spretno načrtujemo, organiziramo, vodimo in nadzorujemo reševanje in *voilà*, uspeh je zagotovljen.

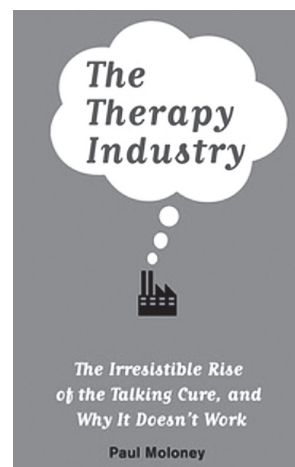
Treba je samo najti pravo tehniko, kako to rešitev izbežati iz posameznika in kako ga motivirati, da jo vestno in disciplinirano prakticira ter dokaže tako sebi kot drugim, da sta mu uspeh in sreča pisana na kožo. To opravilo vse bolj postaja domena socialnih delavk, ki postajamo inženirke prometa človeških stisk in hotenj po boljšem življenju. Iskalke sreče ali boljše soustvarjalke srečnih izidov, če se malce poigramo z jezikom socialnega dela.

Popularizacija metod dela, katerih temeljni cilj je posameznika prepričati, da mora sam poskrbeti zase in za svojo srečo, je v socialnem delu izjemna.

Že med študentkami socialnega dela je mogoče zaznati bliskovito povečanje zanimanja za to, kar britanski psiholog Paul Moloney poimenuje »industrija terapij«. Ključno vprašanje, na katero avtor odgovarja iz različnih perspektiv, je, zakaj psihoterapevtski pristopi uživajo v strokovni in splošni javnosti takšen ugled, če ni nobenega znanstvenega dokaza za to, da delujejo.

Moloney v devetih poglavjih vodi bralca po (1) zgodovinskem ozadju popularizacije psihiatrije in psihoterapije, ki je povzročila prestižni status obeh profesij, in po (2) čudesih psihopatologizacije vsakdanjega življenja v imenu ustvarjanja dobička farmacevtske industrije, ki se kaže v zmanjševanju družbene strpnosti do ekscentričnosti (z izjemo medijskih in političnih zvezd tipa Gašpar Gašpar Mišić). Obregne se ob (3) slepo zaverovanost številnih terapevtov v to, da bo pravi nasvet ali prava tehnika v klientu sprostila moč in odločnost vrhunskega direktorja, ki bo neustrahovano upravljal z lastnim življenjem. Obravnava (4) obsežni znanstveno-raziskovalni aparat, ki je ugotovil, da terapije ne delujejo in v najboljšem primeru ne škodujejo. Opozori (5) na vlogo demoralizirajočih okoliščin, ki ljudem ne omogočajo sprememb, čeprav jim terapevt reče, da se morajo spremeniti (vpliv družbenih neenakosti na duševno zdravje). S praktičnimi primeri (6) kritično predstavi delovanje »tehnologije sebe«, v katerih je poglavitna naloga terapevtov prilagoditi posameznika situaciji. Opozori (7) na nepojmljivo vlogo države pri financiranju britanskih terapevtov, ki dopovedujejo (*talking therapists*) in na piedestal terapevtskih metod postavljajo kognitivno vedenjsko terapijo (in hej, ali nismo pri nas priče pravemu razcvetu terapevtskih družinskih centrov?!). V predzadnjem poglavju (8) piše o trgu terapevtske industrije, ki spretno kombinira zahodne vrednote z azijskimi verskimi tradicijami in jih zapakirane v lične pakete dostavlja potrošnikom z obljubo, da bodo po konzumiranju občutili neizmerno srečo. Sklene (9) z rešitvami, ki temeljijo na zapuščini antipsihiatrije Lainga, skupnostni psihologiji ter nujni refleksiji in kritični distanci do terapije, ki temelji na dopovedovanju.

Knjiga bo pritegnila vse bralke, ki se sprašujejo, zakaj so psiho- in drugi terapevtski pristopi ter spremljajoči žargon lahko vdrla na področje socialnega dela? Še več: zakaj imajo v njem zdaj pravo domovinsko pravico? In zakaj ti pristopi izrivajo tiste metode socialnega dela, ki jih ni mogoče zreducirati na magične korake in

instant rešitve in ki zahtevajo kompleksno razumevanje družbenih in kulturnih kontekstov? Torej tiste vidike socialnega dela, zaradi katerih niti socialne delavke nismo pretirano srečne.

Socialno delo je nekoliko zakinkalo ob pozitivnih rešitvah socialne države. Vmes, ko ni bilo pravega profesionalnega zagona za vzdrževanje dosežkov socialne države, se je zgodil neoliberalizem, ki je marsikatero strokovnjakinje prepričal, da težave ljudi ne izvirajo iz sveta, v katerem živimo, temveč iz pomanjkljivega vpogleda v lastno psiho in iz nezmožnosti prevzemanja individualne odgovornosti za to, kar mislimo, čutimo in počnemo. (Moloney 2013: 1.)

Zato smo priče zatonu radikalnejših metod, saj se številnim bodočim socialnim delavkam zdijo »smešne« in jim je kar malce neprijetno¹ ob oznaki feministka ali borka za človekove pravice. Te oznake so postale nezaželena stigma, ki lahko okrni življenjepis, oslabi individualno blagovno znamko ter poslabša možnosti za uspešno kariero in srečno zasebno življenje. Le kdo bi zaposlil feministko?!

Zaton enih metod je povzročil nezadržan vznik drugih, bolj terapevtskih metod v socialnem delu, ki so zelo udobne za tiste, ki jih prakticirajo, saj jih, paradoksalno, odvežejo kakršnekoli odgovornosti do klienta, saj so le inženirke prometa človeških stisk in hotenj. V tej vlogi so kot učiteljice, ki kliente spretno prepričujejo o nujnosti prevzemanja osebne odgovornosti do lastnega življenja. V tem kontekstu namerno ne uporabljamo terminov, kot so ljudje, uporabniki, saj terapevtske metode v socialnem delu ustvarjajo odnos strokovnjak – klient. V tem odnosu je klient potrošnik, ki išče srečo, strokovnjak pa terapevt, ki prisega na dopovedovanje in spretno rabo frazeologije ter poustvarja občutek sreče. Ta odnos je tudi nujno ekonomski, saj s tem potrošnik srečo v obliki terapevta kupi in je zato do nje tudi upravičen. Sreča postane tako pravica, saj v klasičnem odnosu med socialno delavko in človekom ni neposredne ekonomske transakcije, to pa na določen način odvzema moč obema. Klasični odnos med človekom in socialno delavko namreč ne predvideva vzpostavljanja nekega kvaziformaliziranega potrošniškega odnosa, kot ga vsak dan doživljamo ob naročanju kave v kavarni ali nakupu oblačila v trgovini – to lahko tako pri enem kot pri drugem sproža napetosti, nelagodje, nejasnost glede vlog.

Koncepta enakosti in socialne pravičnosti kot temeljna koncepta socialnega dela v takšnih okoliščinah postaneta le del žargona gurujev besed. Ti spretno kombinirajo terapevtske tehnike z žargonom socialnega dela. Prototip socialne delavke/terapevte, ki stavi na dopovedovanje, je tako oseba, ki obvlada žargon socialnega dela, v resnici pa uporablja terapevtske tehnike. S tem ustvarja lastno blagovno znamko, postane prepoznavna, uspešna in tržno zanimiva. Pri tem velja, da je blagovna znamka velikokrat bolj ključna kot dejanski produkt, saj je cilj naše socialne delavke/terapevte, ki dopoveduje, dodati pozlato življenju, ki pa ima malo ali nič vsebine (Alvesson 2013: IX).

Kljub temu gre za trend, ki ga ni moč ustaviti, saj ima preveč zagovornikov. V mislih imamo izobraževalni sistem, utemeljen na ponudbi in povpraševanju, ter sistem socialnega varstva, utemeljen na projektnem delu in minimalnih intervencijah socialne države. V slednjem je socialno delo s posameznikom mini projekt, ki mora uspeti, saj uspeh zagotavlja nova finančna sredstva. V tem projektu se definirajo cilji, rezultati, poti do ciljev in aktivnosti, potrebne za doseg te ciljev. Naloga socialne delavke je, da posameznika na tej poti vodi z zgleodom, ga motivira, spodbuja, soustvarja rešitve. Z njim spretno upravlja in je pravzaprav njegova osebna trenerka. To najlažje počne z jasno strukturiranimi metodami (terapevtskega) dela, ki jih lahko potem financerji mirno evalvirajo, saj te metode vsebujejo kazalnike, sistem zapisovanja in jasen izhod (*output*). Če gre za brezposelno osebo, je izhod zaposlitev. Pa kaj potem, če gre za prekarno, slabo plačano delo, ki ne omogoča dostojnega preživetja. Pomembno je, da človek ustvari svojo blagovno znamko dela željnega, fleksibilnega, energičnega človeka, ki zna stisniti zobe in delati za dva evra na uro.

Druga skupina zagovornikov pa smo socialne delavke same, ki nekritično upoštevamo modne trende in množično obiskujemo razna usposabljanja, izobraževanja ali predavanja o takšnih ali drugačnih terapijah in poslušamo o skriti moči posameznikov, o nevrobioloških vzrokih vedenj, in to od uspešnih, lepih ljudi z bleščečimi nasmehi in visokimi honorarji, ki nas prepričujejo o tem, kako z bolj ali manj preprosto tehniko diagnosticirati probleme, definirati rešitve in poiskati pot k sreči ljudi. Zakaj imajo vedno v rokavu tehniko, ki jo lahko osvojimo v pičlih nekaj urah (osnovni tečaj) ali po mukotrpnem dolgoletnem izobraževanju (tečaj za mojstra)? Zakaj nam z resnobnimi obrazi slovesno podelijo certifikate o stopnji mojstrstva v tej

¹ Na Fakulteti za socialno delo je v študijskem letu 2013/2014 pred skupino 49 študentov, med katerimi je bilo skoraj 94 % žensk, potekala predstavitev radikalne skupine socialnih delavk, imenovane Vstajniške socialne delavke. Pozivu, da se skupini pridružijo nove članice, se ni odzvala nobena od povabljenih študentk. Pozneje so povedale, da se jim zdi takšno socialno delo smešno, militantno in da poslabšuje ugled socialnega dela.

ali oni (psiho)terapevtski metodi? In zakaj potem tako samozavestno mahamo s svojim certifikatom, ga tržimo, prodajamo, uveljavljamo in si prizadevamo, da bi v očeh drugih bili (naj)boljši, najuspešnejši in najbolj nepogrešljivi?

Ker je, če parafraziram Moloneyja, vse le še iluzija (ne)uspeha in (ne)sreče.

Moloney v svojem delu sistematično in nepogrešljivo prikaže očitno – da je srce industrije terapij prazno. Mogoče gre za malce depresivno branje, vendar pa avtor v njem spretno sklene z manipulacijo, ki jo v celotnem tekstu kritizira, saj nam ponudi panaceo v obliki bolj humane terapije. To zaradi kritičnosti teksta nekako ne prepriča.

Romana Zidar

Vir

Alvesson, M. (2013), *The triumph of emptiness: consumption, higher education and work organisation*. Oxford: Oxford University Press.